

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

к.е.н., професор

Підгорний Анатолій Захарович

“ 10 ” січня 2017 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття

освітньо-кваліфікаційного рівня магістра

зі спеціальності 8.03050601 “Прикладна статистика”

за магістерською програмою

«Статистичні методи аналізу та прогнозування соціально-економічних процесів»

з теми:

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Виконавець:

студентка VI курсу

Обліково-економічного факультету

Щербатюк Катерина Сергіївна

Науковий керівник:

канд.екон. наук, доцент

Семенова Катерина Данилівна

Одеса 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ	
1.1 Поняття та функції оплати праці	5
1.2 Форми та системи заробітної плати.....	13
1.3 Державне регулювання оплати плати.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ	
2.1 Аналіз середньої заробітної плати.....	31
2.2 Аналіз реальної та номінальної заробітної плати.....	38
2.3 Аналітичне вирівнювання та прогноз заробітної плати.....	46
РОЗДІЛ 3. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ	
3.1 Фактори диференціації заробітної плати.....	50
3.2 Регіональна та галузева диференціація заробітної плати.....	54
3.3 Кореляційно-регресійний аналіз заробітної плати в Україні.....	63
ВИСНОВОК.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Питання оплати праці є одним із найважливішим в період ринкових перетворень. Організації оплати праці, а також напрямкам її вдосконалення на підприємстві приділяється величезна увага.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується необхідністю створення на підприємствах дієвої системи оплати праці. Збільшення вартості робочої сили, податкове навантаження на заробітну плату, заборгованість по заробітній платі – це далеко не повний перелік проблем оплати праці, з якими роботодавці та робітники стикаються дуже часто, тому удосконалення системи оплати праці є надзвичайно актуальним завданням.

У ринково-конкурентній боротьбі виживуть ті підприємства, для яких удосконалення системи організації оплати праці буде не теоретичною, а практичною справою, об'єктом номер один у повсякденних турботах.

Актуальність теми є очевидною, адже заробітна плата є основною формою винагороди робітників за їх працю і забезпечує їх матеріальну зацікавленість в її результатах, а також дуже часто є єдиним джерелом доходу робітників. У зв'язку з цим аналіз заробітної плати має важливе значення.

Заробітна плата як показник, залежний безпосередньо від ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції, є не лише індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників. Від її стану та форм реалізації, частки у ВВП багато в чому залежать також можливості розвитку економіки взагалі. В умовах сучасного ринкового механізму через формування сукупного попиту заробітна плата забезпечує не лише основи відтворення робочої сили. Вона стає дедалі вагомішим чинником відтворення суспільного виробництва.

Заробітна плата виступає як один із основних регулювальників ринку праці. Однак аналізу і оцінці впливу заробітної плати на ринок праці в Україні не приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків.

В умовах економічної трансформації заробітна плата повинна використовуватися як найважливіший засіб для стимулювання до зростання продуктивності праці, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції, підвищення ефективності виробництва для суспільної злагоди.

Заробітна плата – це об’єктивно необхідний для відтворення робочої сили та ефективного функціонування виробництва обсяг вираженої в грошовій формі основної частини життєвих засобів, що відповідає досягнутому рівневі розвитку продуктивних сил.

Метою даної дипломної роботи є проведення статистичного аналізу заробітної плати найманих працівників в регіонах України та в цілому по країні.

В роботі розглянуто теоретичні основи дослідження оплати праці, а саме поняття оплати праці, функції та види заробітної плати й фактори диференціації заробітної плати. Також проведено аналіз оплати праці по регіонам України та за видами економічної й промислової діяльності. Розглянуто форми та системи заробітної плати, проведено аналіз номінальної та реальної заробітної плати та групування регіонів України за розміром середньомісячної номінальної зарплати найманих працівників. Побудовано кореляційно-регресійну модель.

Об’єктом дослідження дипломної роботи є аспекти оплати праці, які розглядаються з різних позицій та підходів.

Предметом дослідження даної дипломної роботи є розмір заробітної плати в цілому по Україні та по областях.

В розрахунках будуть використані наступні статистичні методи й прийоми:

- метод статистичних групувань та таблиць;
- метод середніх величин та показників варіації;
- метод графічних зображень та методи аналізу ряду динаміки.
- метод кореляційно-регресійного аналізу.

ВИСНОВКИ

Заробітна плата є системо утворюючим компонентом механізму функціонування ринку праці, одним з основних факторів, що регулює його розвиток у професійному, галузевому та регіональному аспектах. Рівень життя всіх працівників, а також їх родин, залежить у першу чергу від рівня оплати праці та механізму її виплати.

Саме заробітна плата є і повинна бути головною складовою доходів населення, підґрунтям життєдіяльності працівників та їх сімей, а звідси й найбільш потужним стимулом підвищення продуктивності праці. Але саме механізми формування та регулювання заробітної плати серед усіх чинників пострадянської теорії праці розроблені найменше.

Заробітна плата являє собою один з головних показників і чинників рівня соціально-економічного життя кожної країни, колективу, людини.

Найгострішою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці. Оплата праці українців знаходиться на одному з найнижчих рівнів серед країн колишнього СРСР і Європи.

Отже, оплата праці є складною соціально-економічною категорією, до якої належать власне основна заробітна плата, преміальні та інші заохочувальні виплати, залежні від результатів діяльності, а також соціальний пакет. На основі проведеного дослідження можна побачити, що вона відіграє одну з ключових ролей у результатах діяльності підприємства, рівні життя працівників та економічному розвитку держави.

Проте, на даний момент розвитку економіки України, спостерігається істотна диференціація між рівнями заробітної плати залежно від виду економічної діяльності, незначні темпи зростання реальної заробітної плати відносно індексу споживчих цін (в окремі періоди темпи зростання індексу споживчих цін перевищували навіть темпи зростання номінальної заробітної плати), загальний низький рівень оплати праці у порівнянні зі середньоевропейським. Все це призводить до поглиблення кризових явищ в

економіці, стримування її розвитку, а в подальшому – до науково-технологічного відставання від інших країн.

Отже, для посилення мотивуючої функції оплати праці необхідно запровадити чіткий моніторинг за зростанням продуктивності праці та ВВП країни з метою недопущення нарощення грошової маси і підвищення цін, що нівелюють зростання заробітної плати. Перспективним при цьому вважається проведення аналітичної оцінки оплати праці в системі мотивації працівників та дослідження її впливу на соціально-економічні процеси.

У роботі, досліджуючи темпи зростання номінальної заробітної плати, виявлено взаємозв'язок між її зміною та зміною реальної заробітної плати. Встановлено, що номінальна і реальна заробітна плата не обов'язково змінюються в одному і тому самому напрямі. Так, під впливом інфляції номінальне підвищення заробітної плати може відбуватися при зменшенні реальної купівельної спроможності – реальної заробітної плати. Це й спостерігається в 2009 році, коли індекс споживчих цін становив 115,9% відповідно проти темпу зростання номінальної заробітної 105,5%; реальна заробітна плата при цьому становила по відношенню до 2008 року 90,8 %.

На сучасному етапі становлення ринкової економіки в Україні процес формування оплати найманої праці є досить специфічним та характеризується не тільки низьким рівнем заробітної плати, але й наявністю її необґрунтованої диференціації у регіональному розрізі, у економіці в цілому, за видами економічної діяльності, на міжкваліфікаційному та міжпрофесійному рівнях.

Так у 2015 році в Україні спостерігалась значна диференціація середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності. Так середня заробітна плата у сфері фінансової та страхової діяльності була вища ніж середня по Україні на 105,1%, інформації та телекомунікації – на 69,5%, наукової та технічної діяльності – на 60,6%.

Найменшу заробітну плату порівнянно з максимальною отримували працівники таких видів економічної діяльності як: охорона здоров'я, складське

господарство, сільське господарство, освіта та сфери адміністративного й допоміжного обслуговування.

Також в 2015 році збереглася диференціація заробітної плати працівників за видами економічної діяльності промисловості.

Найвищі розміри номінальної заробітної плати у січні 2015 року за видами економічної діяльності промисловості спостерігалися у працівників, які займаються такими видами добувної промисловості: добування кам'яного та бурого вугілля; переробної промисловості: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів.

Дещо нижчою залишилась заробітна плата у працівників по таких видах переробної промисловості: текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів; виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність.

Географія оплати праці свідчить про вищі показники в столиці та промислових областях країни, дана особливість зумовлена рівнем розвитку ділової активності, розміщенням капіталу та виробництва.

Забезпечення оптимальної диференціації заробітної плати за рахунок унормування основних факторів диференціації правовими важелями регулювання заробітної плати в Україні, враховуючи світовий досвід з вирішення цієї проблеми, сприятиме підвищенню рівня заробітної плати.

У роботі проведено аналіз динаміки номінальної та реальної заробітної плати. Так у 2014 році порівняно з 2013 роком реальна заробітна плата знизилась на 6,5%, а у 2015 році порівняно з 2014 роком – на 20,2%, що пов'язано з воєнними діями в країні та нестабільною політичною і економічною ситуацією в Україні.

Зниження реальної заробітної плати у 2015р. спостерігалось в усіх регіонах України. Як наслідок - погіршення рівня життя населення країни в цілому, зниження купівельної спроможності громадян. Щороку спостерігається все гірша ситуація.

В Україні спостерігається зниження темпів зростання реальної заробітної плати починаючи з 2004 року – 120,3% у 2005 році по відношенню до 2004 року, 118,3% у 2006 році, 112,5% у 2007 році, 106,3% у 2008 році, а в 2015 році взагалі спостерігається реальне скорочення заробітної плати, тобто відсоток до попереднього року становить 79,8% при тому що темп зростання номінальної заробітної плати складав 120,5%.

Починаючи з 2009 року чіткої тенденції не прослідковується: темп зростання реальної заробітної плати 2010 році склав 110,2%, у 2011 знизився і становив 108,7%.

Для прогнозування заробітної плати ми використали метод аналітичного вирівнювання. У випадку збереження тенденції до рівномірного збільшення заробітної плати в Україні, то можна очікувати, що протягом наступних років заробітна плата буде зростати і складе в Україні у 2017 – 4506,04 грн., а у 2018 році – 4811,73 грн.

За результатами кореляційно - регресійного аналізу впливу різних чинників на розмір середньої заробітної плати за період з 2000 по 2015 рр. можна зробити висновок, що найбільше на середню зарплату впливають валовий регіональний продукт на душу, прожитковий мінімум та обсяг інвестицій в основний капітал в розрахунку на одну особу.

Отже, узагальнюючи результати дослідження можна зробити висновок, що на сучасному етапі ринкової економіки в Україні процес формування оплати найманої праці є досить специфічним та характеризується низьким рівнем заробітної плати, необґрунтованою диференціацією. Негативні тенденції із заборгованістю заробітної плати, особливо на приватних підприємствах, вказує на існуючу непрозорість у виплаті заробітної плати.

Проведений аналіз може слугувати основою для розробки ефективних управлінських рішень зміни рівня середньомісячної заробітної плати, запровадження заходів щодо обмеження нерівностей в оплаті праці. Напрацювання, висновки, узагальнення, зроблені в процесі дослідження бути застосовані у процесі гармонізації системи оплати праці в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>
2. Про прийняття за основу проекту: Закон України «Про оплату праці» затв. Постановою ВР України від 25.04.07 р. №986-V. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 “Виплати працівникам”. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 28.10.03 р. №601.// [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
www.ligazakon.ua
4. Інструкція зі статистики заробітної плати: Затверджена наказом Міністерства статистики України від 13 січня 2004 року № 5 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.
5. Статистичний щорічник України за 2015 рік. – К.: Консультант, 2015. – 552 с.
6. Статистичний збірник Праця України у 2015 р. – К.: Консультант, 2015. – 336 с.
7. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-трудові відносини / П.Ю. Буряк – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 440 с.
8. Гадзевич О.І. Оплата праці в умовах ринку: теорія, практика/О.І. Гадзевич – К.: Кондор, 2011. – 400 с.
9. Завіновська Г.Т. Економіка праці : Навчальний посібник / Г.Т. Завіновська – К. : КНЕУ, 2008. – 300 с.
10. Калина А.В. Економіка праці / А.В. Калина – К. : МАУП, 2009. – 272с.
11. Колот А.М., Грішнова О.О., Герасименко О.О. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко

та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.

12. Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. Людський потенціал: механізм збереження та розвитку: Монографія / Національна академія наук України. Інститут економіки промисловості/О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін. – Донецьк, 2008. – 468 с.

13. Підгорний А.З. Теорія статистики: Навч. посіб. – Одеса, : ОДЕУ, 2001. – 140 с.

14. Самоусєнкова О.В., Ольвінська Ю.О. Економічна статистика : Навчальний посібник/ О.В. Самоусєнкова, Ю.О. Ольвінська. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2010. – 182 с.

15. Семенова К.Д. Статистика. Курс лекцій для студентів II-III курсів усіх форм навчання всіх спеціальностей./ К.Д. Семенова. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2011. - 140 с.

16. Семенова К.Д., Карпенко Л.М. Статистика підприємств: Навчальний посібник. – Одеса: «Атлант», 2009. – 348 с.

17. Сигел Э. Практична бізнес-статистика.: Пер. с англ. М.: Вид. Дом "Видьямс", 2002. - 1056 с.

18. Слиньков В.Н. Мотивация, стимулирование и оплата труда : Практические рекомендации / В.Н. Слиньков. – К. : Дакор КНТ, 2010. – 336 с.

19. Тимош І.М. Економіка праці / І.М. Тимош.– Тернопіль: Астон, 2010.–347 с.

20. Акименко Н.Є, Стельмах А.В. Аналіз динаміки номінальної та реальної заробітної плати населення України / Н.Є Акименко, А.В. Стельмах // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/67836.doc.htm

21. Бондарчук К. Заробітна плата в контексті соціально-економічного захисту найманих працівників // Україна: аспекти праці. – 2010. – №1. с. 3-9.

22. Брезицька К. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних країнах / К.Брезицька // Управління розвитком. – 2014. – № 8. – с. 30-31.

23. Бутко М., Ревко А. Методологічні засади оцінки впливу заробітної плати на відтворення людського потенціалу регіонального соціально-економічного простору / М.Бутко, А.Ревко // Економіст. Науковий та громадсько-політичний журнал. -2012. -№5 – с.42-45.
- 24.Васильчак С. В. Теоретичні основи формування оплати праці на підприємстві / С. В. Васильчак, О. Р. Жидяк, Т. М. Полянчич // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.12 – С. 152–157.
25. Гриневич С.С., Кузьменко Н.В. Державне регулювання заробітної плати/ С.С. Гриневич, Н.В Кузьменко// Науковий вісник. Економіка, планування і управління в лісовиробничому комплексі. – № 16.3. – 2006. – с. 125-128.
26. Маркевич А. Є. Економічний зміст та підходи до поняття «Заробітна плата» / А. Є. Маркевич// Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". - 2015.- №2// [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3815>
27. Кустовська О. В. Статистичний аналіз галузевої диференціації оплати праці в Україні / О. В. Кустовська, Р. В. Піщик // Статистика України. – 2011. – № 2. – с. 25–31.
- 28.Синяєва Л. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи їх вирішення в Україні // Регіональна економіка. – № 1. – 2015. – с. 171-177.
29. Поліщук А. О. Проблематика нормативно-правового регулювання оплати праці в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_1_2/243.pdf
30. Цивінська Т.М. Актуалізація питань оплати праці на підприємствах / Т.М. Цивінська // Ринок праці та зайнятість населення. – 2015. – № 1(34) –С.17-20.
31. Шляга О.В., Пархоменко Л.О. Проблеми заробітної плати в Україні та шляхи їх вирішення в 2015 році/ О.В. Шляга, Л.О. Пархоменко//[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_044.pdf
32. Офіційний сайт Державної служби статистики // [Електронний ресурс]: режим доступу:

<http://www.ukrstat.gov.ua>;

33. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області // [Електронний ресурс]: режим доступу:

<http://www.od.ukrstat.gov.ua>

34. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>

35. Динамика изменения среднемесячной заработной платы в Одесской области [Електронний ресурс]: – Режим доступу:

<http://index.minfin.com.ua/index/average/chart.php?15>